

# Grønirisk *Carduelis chloris*

## Greenfinch

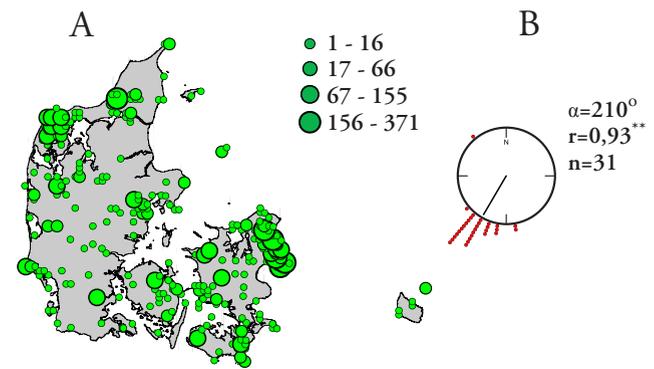
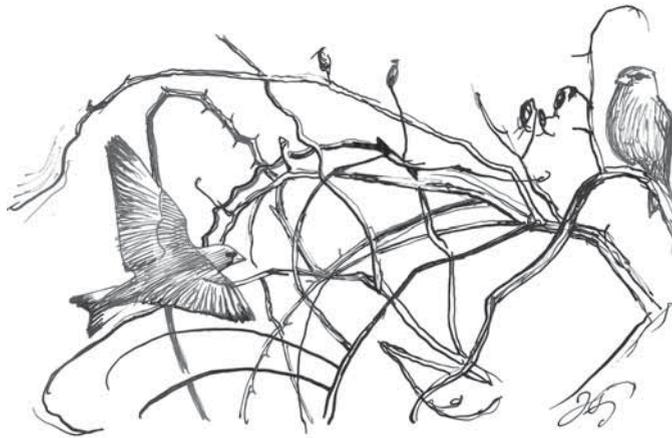


Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning for direkte efterårstræk (aug-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Aug-Dec, >100 km).

Grønirisen er en almindelig ynglefugl over hele Danmark, hvor den typisk yngler i haver og parker. I løbet af de sidste 25 år er bestanden vokset kraftigt.

Uden for Danmark er grønirisen udbredt over det meste af Europa, fra det nordligste Skandinavien til Middelhavet og Nordafrika samt videre østpå gennem det vestlige Asien. Siden 1950'erne er arten, specielt i den vestlige del af Europa, blevet mere almindelig i byerne, hvor den i dag yngler i haver og parker.

Grøniriserne i Norge, Sverige og Finland er delvis trækfugle (Main 2000a).

Grøniriser trækker om dagen, og i Danmark ses arten hyppigt på træk, om efteråret flest i oktober og november og om foråret flest i april.

### Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark blev den første grønirisk ringmærket i 1921, og i alt er der blevet mærket 184.299. Størstedelen af mærkningerne er sket siden midt i 1960'erne, hvor

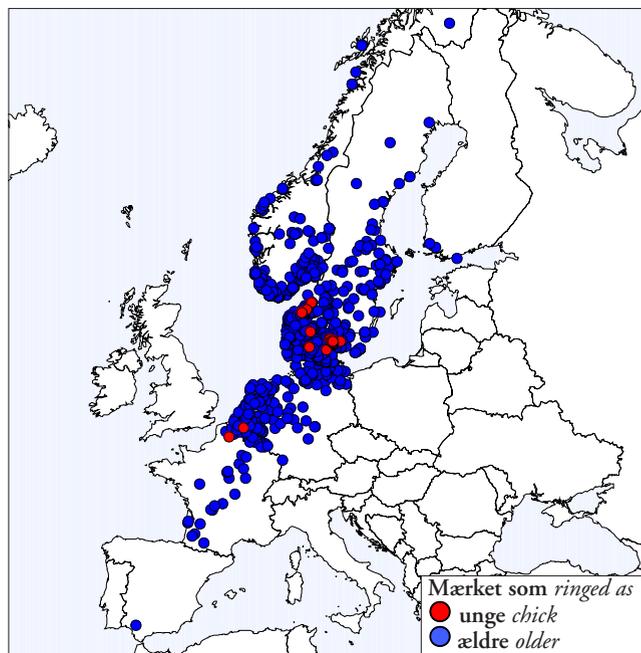


Fig. 1. Samtlige genfund af grønirisk ringmærket i Danmark (n=5.721). All recoveries of greenfinch ringed in Denmark (n=5,721).

### Fakta Facts

**Mærkninger** Birds ringed 184.299

#### Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries 5.721  
 -heraf uden for Danmark Recovered abroad 845 (15%)  
 Antal fugle No. of individuals 5.118  
 -heraf mærket som unger Ringed as chicks 29 (0,6%)  
 Genmeldingsandel Proportion recovered 2,8%  
 Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark 1.213  
 Ringed abroad and recovered in Denmark

#### Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird min. 11 år 7 mdr.  
 Længste afstand Longest dist. Spanien Spain 2.475 km  
 Nordligst Northernmost Norge Norway (69° 26'N)  
 Sydligst Southernmost Spanien Spain (37° 16'N)  
 Østligst Easternmost Finland Finland (24° 24'E)  
 Vestligst Westernmost Spanien Spain (06° 04'W)

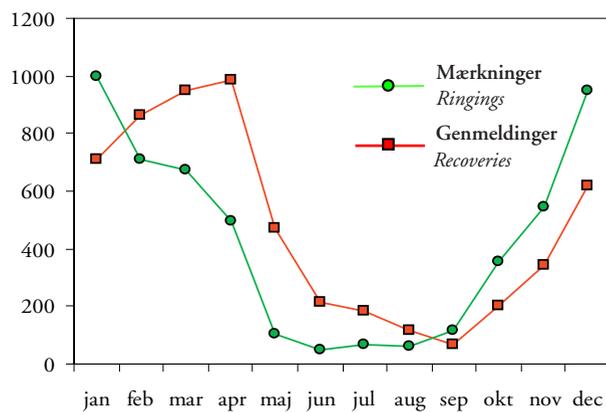


Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af grønirisk. Month of ringing and recovery for recovered greenfinch.

spejlnettet for alvor kom i brug (fig. 4). I 1989 blev 8.742 grøniriske ringmærket, hvilket er det højeste årlige antal. I alt 5.118 af de mærkede fugle er genfundet. Hermed er arten en af de tre spurvefugle, der foreligger mest genfundsmateriale på, kun overgået af solsort og musvit. Størsteparten af de genmeldte fugle er mærket uden for yngletiden, således hele 93 % i perioden oktober-april (fig. 3). En meget lille andel er mærket som redeunger. De genmeldte grøniriske er mærket over det meste af landet, dog med særlige koncentrationer i områder, hvor enkelte ringmærkere eller grupper har specialiseret sig i fangst af grøniriske, blandt andet i Thy, ved Århus og i Hovedstadsområdet (fig. 2A). I Danmark er der desuden genfundet 1.213 grøniriske, ringmærket i udlandet.

### Træk og overvintring

**Danske ynglefugle.** Kun en del af de danske ynglefugle er trækfugle. Af de fugle der er mærket som redeunger eller voksne i yngletiden og genfundet i vinterperioden er ni (17 %) genfundet uden for landets grænser. En enkelt formodet dansk ynglefugl, mærket 27. juli i Jylland, blev allerede i midten af august samme år aflæst i Belgien. Ellers forlader de første danske ynglefugle landet i slutningen af september. Grøniriske, mærket i Danmark i yngletiden, er i landene syd for Danmark primært genfundet i Tyskland (7), Holland (7), Belgien (13) og Frankrig (2). Gennemsnitspositionen i vinterperioden er sydligere end i yngletiden ( $P < 0,05$ ). Om foråret er de sidste fugle genfundet i Holland og Belgien i april.

De danske ynglefugle virker relativt trofaste over for deres yngleområde. Således er 21 af 27 genfund af danske ynglefugle i efterfølgende ynglesæsoner gjort mindre end 5 km fra mærkningsstedet. Et tilsvarende forhold er påvist hos grøniriske fra Storbritanien

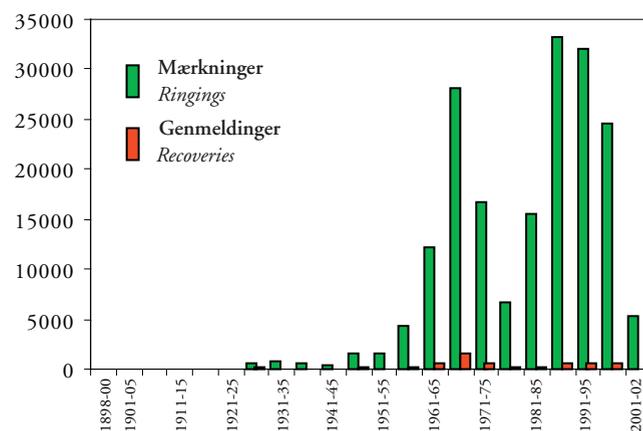


Fig. 4. Mærknings- og genfundår for grønirisk ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of greenfinch ringed in Denmark.

(Main 1996) såvel som fra Skandinavien og Finland (Main 2000a).

**Træk og vintergæster.** Sammenlagt stammer 50 % af de udenlandske genfund fra Norge og 18 % fra Sverige. Det ser ud til, at hovedparten af de grøniriske der forekommer i Danmark om vinteren, er fugle fra nordligere bestande, idet gennemsnitspositionen i sommerperioden, for fugle ringmærket i Danmark om vinteren, ligger nord for Danmark ( $P < 0,001$ ).

De norske ynglefugle er ligesom de danske delvis trækfugle. Det har vist sig, at den enkelte fugl ét år kan trække til udlandet og et andet år blive hjemme (Main 2000b). Hovedparten af de fugle, der forlader Norge, trækker over Skagerrak til Jylland inden udgangen af november (Main 2000b), og trækket går gennem Vestjylland. En del trækker videre til

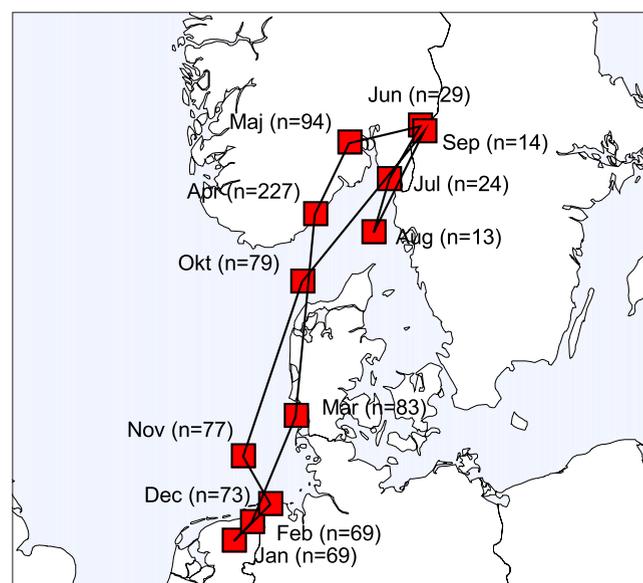


Fig. 5. Månedlige gennemsnitspositioner for grønirisk ringmærket i Danmark og genmeldt mere end 100 km fra mærkningsstedet. Monthly mean positions for greenfinch ringed in Denmark and recovered more than 100 km from ringing site.

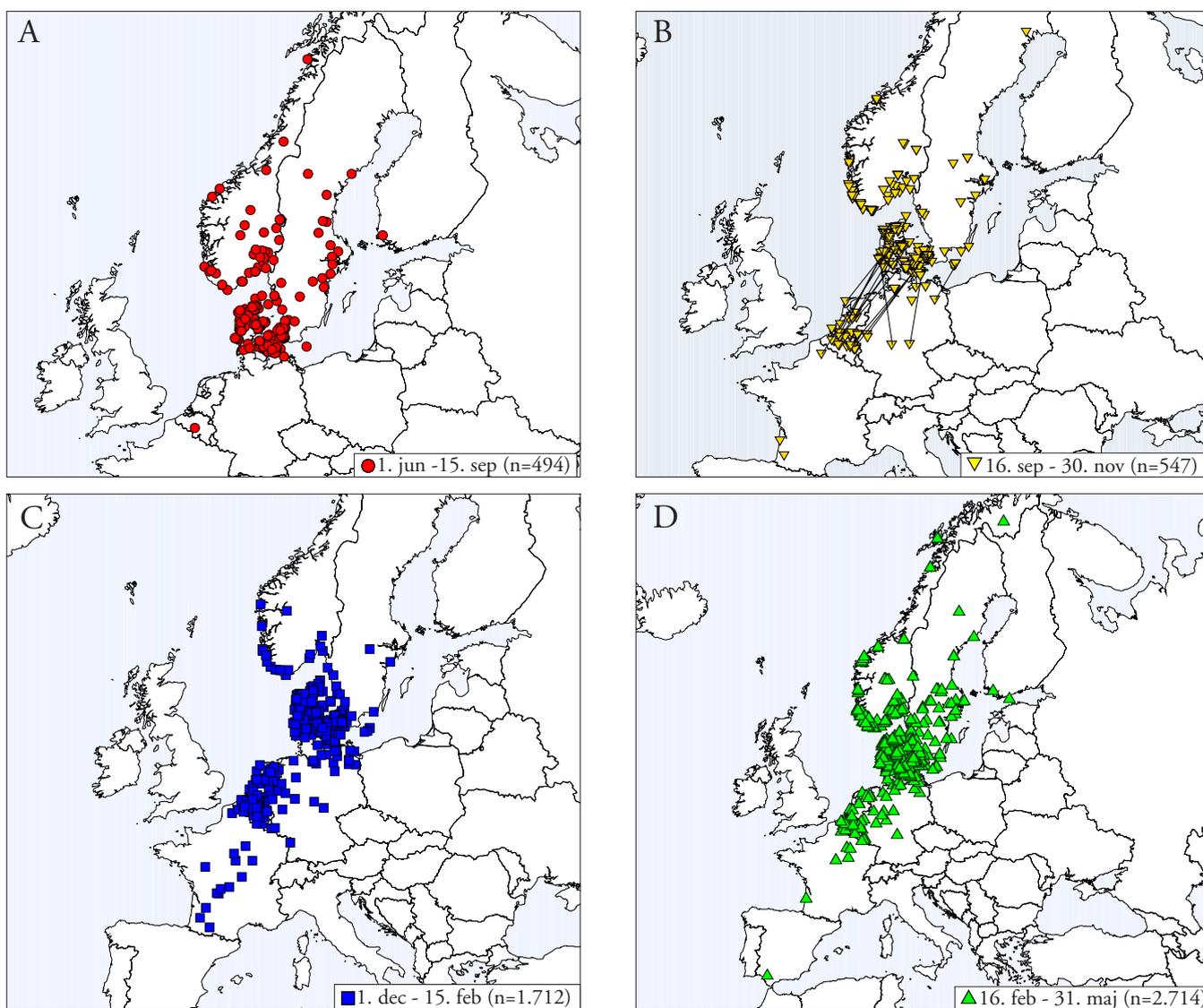


Fig. 6. Genmeldinger fra A) yngletiden, B) efterårsperioden, C) vinterperioden og D) forårsperioden af grønirisk ringmærket i Danmark. Linjer på kort B angiver direkte efterårstræk. Recoveries during A) the breeding season, B) autumn, C) winter and D) spring of greenfinch ringed in Denmark. Lines on map B indicate direct autumn migration.

Holland og sydligere, men en stor del overvintrer også i Danmark. I Danmark er der mærket norske fugle i stort antal fra oktober til og med april – flest i november og december samt i marts og april. Fuglene, der passerer Danmark, kommer fra det meste af Norge, overvejende fra den sydlige del af landet, men også så langt mod nord som fra Tromsø (fig. 1).

Enkelte norske fugle, primært fra den østlige del af Norge, er mærket eller genfundet i det østlige Danmark. Disse fugle er sandsynligvis trukket gennem Sverige.

De svenske fugles træk berører stort set kun den østlige del af Danmark, og kun 5% af de fugle, der er genfundet i Sverige, er mærket i Jylland – alle i den østlige del. Der er mærket og genfundet svenske grønirisker i et relativt konstant antal fra oktober til og med april. De svenske fugles træk går primært gennem

Sjælland og herfra via Lolland og Falster. Herefter er det påvist, at fuglene krydser Tyskland, med retning mod Belgien og Frankrig (Main 2000a). Hele 89% af de danskmærkede fugle, der er fundet i Tyskland er mærket på Øerne.

Ikke mindre end 21 af de 27 fugle, der er genfundet i Frankrig og Spanien, er mærket på Øerne. Det kunne tyde på, at de svenske grønirisker overvintrer sydligere end de norske. Det tyder endvidere på, at både de svenske og norske grønirisker passerer de danske fugles overvintringsområde - altså et overspringstræk (se kap. 4).

Enkelte finske fugle er mærket eller genfundet i Danmark (fig. 1 og fig. 7), alle i det østlige Danmark. De fleste trækker imidlertid over Finskebugten og herfra videre gennem De Baltiske Lande og Polen (Main 2000a).

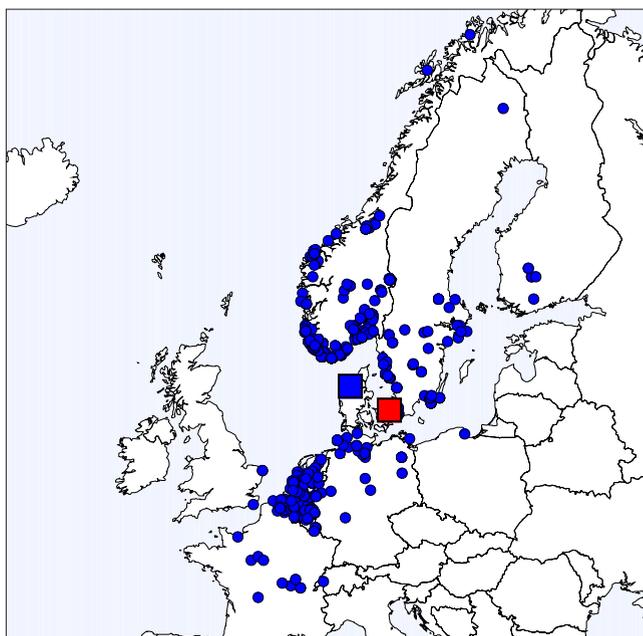


Fig. 7. Mærkninglokaliteter for grønirisk ringmærket i udlandet og gemeldt i Danmark (n=1.213). Firkanter illustrerer signifikant forskellige ( $P<0,001$ ) gennemsnitspositioner for genfund af hhv. norske (blå) og svenske (rød) fugle. Ringing locations of greenfinches ringed abroad and recovered in Denmark (n=1,213). Squares illustrate different ( $P<0.001$ ) mean positions of recovered birds from Norway (blue) and Sweden (red).

Grønirisk, som er mærket i Danmark, er genfundet i et bemærkelsesværdigt smalt bælte gennem det vestlige Europa (fig. 1). Trækretningen er således meget koncentreret mod sydsydvest (fig. 2B og 6B). En lignende koncentration ses hos den nærtbeslægtede tornirisk.

Genmeldingerne viser, at fuglene ikke er trofaste over for deres vinterkvarterer og ikke hvert år trækker bort. Grønirisk, mærket i Danmark om vinteren, er således i efterfølgende vinterperioder genfundet i Norge og Sverige (primært langs kysten) eller længere mod syd i Tyskland, Holland, Belgien og Frankrig.

Forårstrækket ser ud til at følge den samme rute som om efteråret (fig. 6D). I marts er gennemsnitspositionen lige syd for Danmark, og i april er den nord for Danmark (fig. 5). Efter april er antallet af mærkninger ligeledes lavt (fig. 3).

### Genmeldings- og dødsårsager

En relativt stor andel af de mange genmeldinger skyldes aflæsninger af levende fugle (fig. 8A). Geografisk set er aflæsningerne fordelt over hele det berørte område, dog med en stor koncentration i Belgien, hvor der er stor fangstintensitet.

Den hyppigste kendte dødsårsag er kollision med vinduer (fig. 8B). En del grønirisk ender også deres dage efter mødet med en bil, ligesom katte ofte har

held med at få klørerne i en grønirisk. Blandt 310 grønirisk ringmærket som unger eller ungfugle i første efterår og gemeldt som døde, er 65 % indrapporteret i første leveår.

Den længstlevende danskmærkede grønirisk blev mindst 11 år og 7 mdr. Fuglen blev mærket som voksen på Anholt i maj 1987, og aflæst i december 1997 ved Århus. Rekorden i Europa er 12 år (Staa 2001)

### English summary

The greenfinch is a common breeding bird on farmland, in woods, parks and gardens all over the country. It is a common passage migrant in October–November and April. In Denmark the first greenfinch was ringed in 1921, with the majority ringed since the mid-1960s. Most of the recovered birds have been ringed outside the breeding season, and only a few as chicks. The recovered birds were ringed in all parts of the country. Part of the Danish population is migratory. Seventeen per cent of the recoveries during winter have been from abroad. Most Danish birds depart in late September, and during winter birds have been recovered in Germany, the Netherlands, Belgium and France. In spring birds have been recovered south of Denmark up until April. Recoveries show that most of the passage migrants come from Norway and Sweden. Most Norwegian birds have been recovered in western Jutland and most Swedish birds pass eastern Denmark. Some remain in Denmark throughout the winter while others continue SW. Some of the birds ringed in Denmark during winter were in a subsequent winter recovered in Norway, Sweden, Germany, the Netherlands, Belgium or France, indicating a low degree of winter site philopatry. The spring migration follows the same route as in autumn. The mean position is south of Denmark in March and north of Denmark in April.

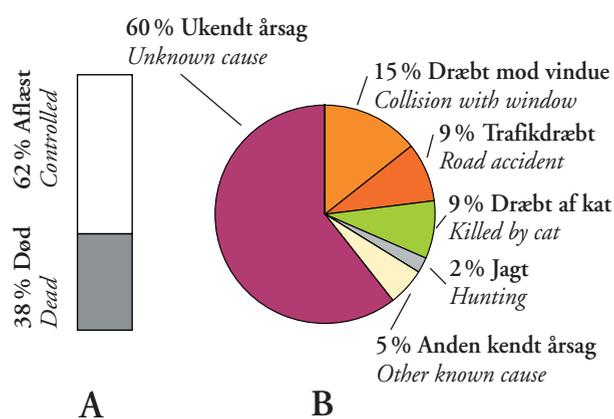


Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=5.712) og B) dødsårsager (n=2.150) for grønirisk ringmærket i Danmark. A. Cause of recovery (n=5,712) and B. cause of death (n=2,150) of greenfinch ringed in Denmark.